

Ф.М. Достојевски

Мали Христов положајник

www.pravoslovo.net

Још сасвим мали дечко, од каквих шест година, па чак и мање, пробудио се једног јутра у влажном и хладном полуподземљу. Обучен је био у некакав туђ капутић, и дрхтао је. Дисање му излеташе у виду беле паре, и, седећи у углу на неком сандуку, он је из дуга времена нарочито пуштао ту пару из уста, и забављао се гледајући како она излеће.

Но он је веома желео да што једе. Неколико је пута од јутрос прилазио дрвеном кревету где је на подртој сламарици и на некаквом завежљају испод главе лежала болесна његова мајка.

Како је она овамо доспела?

Мора да је допутовала са својим дечком из неке друге вароши, па се изненада разболела. Свратила је у полуподземну јевтину гостионицу, где је у једној просторији на дрвеним постељама ноћивало мноштво сиротиње. Становници тог подземља беху са данас разишли, - био је Бадњи дан, - а једини одрпанац што беше остао ту у сутерену, лежао је мртав пијан, - и не сачекавши велики празник!

У другом углу собе јечаше од ревматизма некаква осамдесетогодишња старица која је негда по богатим домовима живела као дадиља, давала сву своју душу туђој деци, а сада је, заборављена од те деце и од њихових родитеља, умирала саморана, јаучући и гунђајући на малишана тако да се овај већ поче бојати и да приђе њеној постељи.

Мали је нашао негде у ходнику воде да се напије, али корице хлеба нигде не нађе, па ваљда већ десети пут прилазаше да пробуди своју маму. Страшно му најзад би у мраку: одавно се већ смркло, а лампу још никако не пале.

Напилавши лице своје маме, он се зачуди што се она никако не миче, и дошла хладна као зид.

„Много је овде хладно”, помисли дечко, застаде мало, и несвесно заборавивши своју руку на рамену покојничиним. Затим духну у прстиће да их одгреје, па наједном, напилавши на креветцу свој поцепан шеширић, полако, пипајући по мраку, пође из сутерена. Он би, сиромас, још и раније пошао, али се све бојао неког великог пса који је, горе на степенима, цео дан арлукао пред суседним вратима. Но сад псето не беше тамо, и он наједном изађе на улицу.

+ + +

Господе Боже, каква је то варош! Никад он још није тако што видео. Тамо, у паланци, одакле је дошао, ноћу је помрчина као тесто – један фењер на целу улицу. Дрвени, ниски кућерци затварају се дашчаним капцима; на улици, чим се смркне, нигде никога: сви се затварају по кућама, и само арлучу читави чопори паса, - стотине и хиљадама их арлучу и лају сву драгу ноћ.

Али је зато тамо топло било, и давали су му да једе, а овде – о Боже, да му је сад да што једе!... И каква је ово врева и тутњава, каква светлост и људи, и коњи, и господска кола, и зима, и зима!

Смрзнута пара диже се од преуморених коња, из њихових врело дишућих ноздрва; кроз буав, растресит снег звече о камење потковице, и сви се тако гурају, и

Боже... тако би сад што јео, макар какав мали залогацић, и тако га наједном почеше болети прсти!

Ево опет једна улица, - ох, како је широка! Но, овде ће ме сигурно погазити кола! Гле како сви вичу, трче и јуре на фијакерима, а светлости, колико светлости!

А шта је ово? Ух, какво велико стакло, - прозорско окно, а иза окна соба, а у соби неко дрво до таванице. То је јелка, божићно дрвце, а на јелки колико свећица, колико златних хартијица и јабука, а свуг око њих луткице, мали коњићи; по соби трче деца, лепо обучена и чиста, смеју се и играју се, и једу и пију нешто.

Гле, ова девојчица почела да се игра са дечком, - каква лепа девојчица! А ту је и свирка: чује се овде на улици кроз прозор.

Гледа то наш малишан, чуди се, већ се и смеје, но сад га боле прстићи и на ножицама, а на ручицама су му већ сасвим поцрвенели, укрутили се, па већ не могу ни да се савијају, и боли га кад миче прстима. И наједном мали осети да га много боле прстићи, заплака се па потрча даље...

И гле, опет угледа кроз неки други прозор другу једну собу, па и у њој дрвеће, а на столовима разни колачи: од бадема, црвени, жути, и седе тамо четири богате госпође, па ко дође, оне му дају колача, а врата се отварају сваки час, улази им са улице много госпoде.

Прикраде се наш мали, отвори наједном врата па уђе... Ух, како викнуше сви, па почеше махати рукама на њ. Једна му госпођа брже приђе, тури му у руку копејку, па му отвори врата – на улицу! Како се, јадник, уплашио! А новац му одмах испаде и звекну по степеницама: сад већ није могао да савије своје црвене прстиће, па да стисне копејку.

Истрча дечко опет на улицу па пође брже-брже, а куда – то ни сам не зна... Опет би да се заплаче, али се већ боји, трчи-трчи и на ручице дува. И тешко му је у срцу јер се сад наједном осетио тако усамљен, и страх га је... Кад наједном,, Боже! шта је ово опет сад! Стоје људи на улици пред огромним прозором од горе до земље, и гледају: изнутра, у том прозору, три лутке, мале, фино обучене у црвене и зелене хаљинице, па као живе! Некакав чичица седи крај њих, па као да свира у виолину, и још друга два стоје опет ту, свирају у мале виолинице, машу главама те дају такт, један у другога гледају, а усне им се мичу, говоре, баш „заправо” говоре, - само се овамо на улици, кроз оно огромно дебело стакло, ништа не чује...

Дечко у први мах помисли да су они живи, а кад виде да су то лутке – наједном се засмеја. Никад он није видео таквих лутака, нит је знао и да постоје такве! И хоће да се заплаче, али су му те луткице тако смешне.

Наједном му се учини да га је неко састраг зграбио за капутић: један улични мангуп стојаше поред њега, па га наједном удари по глави, збаци му шешир, и удари га ногом испод колена. Претури се малишан на земљу, неко стаде викати, он се уплаши и претрну, скочи па наже бежати, и наједном утрча – ни сам не зна куд – испод неке капије, у туђе двориште, - и згури се иза неких наслаганих хватова дрва: „Овде ме нико неће наћи, а и мрак је.”

Чучну и згури се, а никако да одахне од страха, и наједном, сасвим изненада, дође му тако пријатно: ручице и ножице га наједном престаше болети, и би му тако топло, као крај пећи!... Па се трже и сав уздрхта: ах, та он је то овде напољу заспао! Како је добро ту спавати!

„Поседећу овде малко, па ћу опет поћи да гледам оне лутке”, помисли дечко, насмехну се и сети их се: „Баш као живе!”... И наједном му се причу да над њим његова мама певуши песмицу. „Мама, ја спавам; ах, како је овде добро спавати!”

-Ајдемо к мени, мали, на божићну вечеру, на божићно дрвце, на Христову јелку, - шапну над њим наједном некакав тихи глас.

Он већ помисли да је и то његова мама, али не, није она. Па ко га је онда то сад звао? Он не види, али неко се саже према њему, загрли га у помрчини, а он му пружи руку и... и наједном... О, каква светлост! О, каква дивна божићна јелка! Него то није јелка, он још таквих дрвета видео није! Где ли је он то сад? Све се блиста, све се сија, а свуд око њега лутке, - али не, то су све дечаци и девојчице, само врло сјајни. Сви се они вију око њега, лете, сви га љубе, узимају га; носе са собом, па и он сам лети, и види: гледа га његова мама, и смеје се на њ радосно.

Мама! Мама! Ах, како је добро овде, мама! – довикује јој дечко, па се опет љуби с децом, хтео би да им што брже исприча о оним луткицама иза прозора. „Ко сте ви, дечаци? Ко сте ви, девојчице?” – пита их он, смешећи се и љубећи их.

- То је вечера уочи Божића, Бадње вече и јелка код Христа, - одговарају му они. - „Код Христа је увек на Бадње вече јелка за малу децу, која тамо доле немају своје јелке... *Ми смо Христови полажајници...*

И он дознаде да су ти дечаци и девојчице сви били исто таква деца као и он – али једни су се посмрзавали још у оним котарицама у којима су их од подлаца и кукавица преварене, и срамно напуштене младе матере оставиле пред кућама петроградских чиновника; друга учманула и умрла код најмљених дојкиња – на исхрани у Дому за одојчад; трећа су умрла на сасушеним, учманулим грудима својих изнемоглих матера кад је била гладна година; четврта се погушила у вагонима треће класе, од запре и смрада – и сва су та деца сад овде, сва су она, као анђели, сва су код Христа, а Он сам међу њима, у њиховој средини, и пружа им руке, и благосиља њих, и мајке им...

А и мајке те деце све стоје ту, и плачу: свака упознаје свог дечка или девојчицу, а ови им долећу и љубе их, утиру им сузе ручицама и моле их да не плачу, јер је њима овде тако добро...

А доле, ујутру, покућари нађоше иза хватова сложених дрва лау лешиницу залуталог и смрзнутог дечка...